

WERINON

UITGAVE VAN DE

HISTORISCHE KRING • NEDERHORST DEN BERG

MAART 2004 • NR 52

Historische Kring Nederhorst den Berg

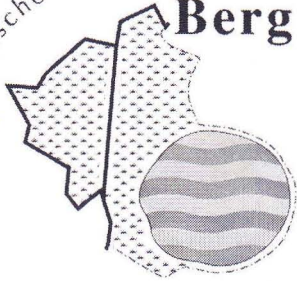
Bestuur	Voorzitter	J.E. Jansen, Dammerweg 15E 1394 GJ NdB, tel. 0294-254152
	Vice-voorzitter	H.J. Veldhuisen, J. van Ruysdaelstraat 1 1394 GH NdB, tel. 0294-253231
	Secretaris	A.M.E. Baar, Torenweg 9 1394 BE NdB, tel. 0294-251804
	Penningmeester	C. Schoordijk - Snoek, Vincent van Goghstraat 6 1394 BE NdB, tel. 0294-253119
	Ledenadministratie	M. Overmars, Turfstekerslaan 4 1394 KZ NdB, tel. 0294-254643
	Leden	J.F.A. Baar, Kerkstraat 6 1394 CX NdB, tel. 0294-254309 R.J. Verkaik, Pieter de Hooghlaan 24 1394 GK NdB, tel. 0294-254317
Redactie		G.J.M. Baar, Zoddeland 26 1394 KR NdB, tel. 0294-254368 T. Griffioen, Kuijerp pad 6 1394 DA NdB, tel. 0294-254106 J.F.A. Baar, Kerkstraat 6 1394 CX NdB, tel. 0294-254309
Computerassistentie		Theo van der Zee, Voorstraat 25 1394 CT NdB, tel. 0294-254515
Ontwerp omslag		Piet Griffioen
Digitale bewerkingen		A. van der Velden, Jan Steenhof 39 1394 GA NdB, 0294-252018
Lidmaatschap		€ 12,50 per jaar Bankreknr. 32.82.24.138 RABOBANK Nederhorst den Berg
Informatie en documentatie		Donderdagavond van 19.30 tot 21.30 uur Bovenverdieping, Sporthal De Blijk, Blijklaan 3, Nederhorst den Berg
E – mail Internetadres		hkndb@hetnet.nl www.historischekring.nl

ISSN 1389-319X

Niets uit deze uitgave mag, op welke manier dan ook, verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van het bestuur.

Nederhorst den Berg

Historische Kring

---

maart 2004, nummer 52

---

jaargang 14

---

opgericht januari 1988

Inhoud

Mededelingen en Berichten		2
Boek en Berg	Jan Baar	11
Van de kaart	Ruud Verkaik	13
De volkstelling van 1829 (1)	Jan Baar	15
Dichtbij was heel ver en later nog verder	Gerard Baar	24

Foto omslag

Voorstraat 32 (ca. 1940)

Collectie HKNDb

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

PROGRAMMA 2004

- **20 februari 2004:** Jaarvergadering met diapresentatie uit eigen collectie: “*BEELDEN VAN NEDERHORST DEN BERG*” door Ruud Verkaik.
- **2 april 2004:** Dr. Arie A. Manten – 1672. *HET RAMPJAAR IN DE VECHTSTREEK.*

1672: De Republiek der Zeven Provinciën komt in oorlog met Engeland, Frankrijk, Munster en Keulen. De regering is radeloos, het volk redeloos en het land reddeloos. In den Haag worden Jan en Cornelis de Wit vermoord. De Fransen trekken Nederland binnen en de Waterlinie wordt in werking gezet. Langs de Vecht trekken de Franse legers een spoor van vernieling en verwoesting. Nederhorst den Berg ligt in de “frontlinie” langs de Hollandse Waterlinie. Begin oktober 1672 hielden de vijandelijke troepen huis in de hele omgeving: Felle gevechten om Hinderdam, Nigtevecht wordt platgebrand, alleen het huis van de schoolmeester blijft overeind, 's-Graveland en Kortenhoef worden geplunderd, Loosdrecht kreeg het zwaar te verduren en in Nederhorst den Berg moesten op 8 oktober 9 personen begraven worden, waaronder een Fransman en een verdronken soldaat. De boeren van Overmeer probeerden op 7 november 1672 tevergeefs hun vee te verdedigen met het gevolg, dat de buurtschap in brand gestoken werd. Nederhorst den Berg werd op 11 februari 1673 opnieuw aangevallen en geplunderd en ook kasteel Nederhorst ontkwam niet aan aanval en gedeeltelijke verwoesting.

Kortom: er valt heel wat te vertellen en te verduidelijken over deze rampzalige periode. Dr. Manten uit Breukelen zal er ongetwijfeld een boeiend verhaal van maken.

- **Zomerexcursie 2004.**

EEN NIEUWE WERKRUIMTE VOOR DE HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG

De Historische Kring Nederhorst den Berg zal binnen niet al te lange tijd de nieuwe werk- en ontvangstruimte in het Sociaal Cultureel Centrum “Poste Restante” in het voormalige Postkantoor aan de Blijklaan kunnen betrekken. De leden en niet-leden, die ons huidige onderkomen op de boven-

verdieping van Sporthal "De Blijk" kennen, zullen het met ons eens zijn, dat deze verhuizing een aardige verbetering inhoudt. De ruimte is beter in te delen en ook wat toegankelijker voor iedereen. Wanneer het onderkomen werkelijk in gebruik zal worden genomen, zullen wij u berichten, als het zover is.

Zonder nader bericht blijft u voorlopig nog welkom in het huidige onderkomen op donderdagavond van half acht tot half tien.

HET JAAR VAN DE BOERDERIJ

Het zal weinigen ontgaan zijn, dat het jaar 2003 uitgeroepen was tot "HET JAAR VAN DE BOERDERIJ".

De Historische Kring Nederhorst den Berg kan terug zien op een geslaagde bijdrage aan deze manifestatie.

Op 17 oktober hield Els van Damme voor een bomvolle Grote Zaal van "t Spieghelhuijs" een hoogst interessante en boeiende dia-lezing over de zes monumentale boerderijen van Nederhorst den Berg.

Aan het slot van de voordracht werd haar het eerste exemplaar van het zeer speciale nummer van Werinon, "Het Jaar van de boerderij - Nederhorst den Berg", overhandigd. De aanwezige leden konden na afloop van de lezing ook hun exemplaar van 96 pagina's mee naar huis nemen.

Daarna vond in het weekend van 24 t/m 26 oktober 2003 de expositie "Boerderijen in Nederhorst den Berg" plaats. De opening werd verricht door de heer A. Hooijer van de WLTO. Na de opening konden de genodigden en aanwezigen, waaronder een flinke afvaardiging van de Gemeente Wijdmeren, het tentoongestelde bewonderen. Het hele weekend wisten velen "De Bergplaats" te vinden.

De fotowedstrijd, met als thema "Boerderijen in Nederhorst den Berg. Leven, werken en wonen", leverde een aardig aantal exclusieve opnamen op. De eerste prijs was voor J.W. Leijenhorst met een mooie foto van "Kuilgras in plastic balen op het land", Carla McGuire-van de Kemp kreeg voor haar foto "Boerenerf bij de Horstermeerdijk" de tweede prijs, terwijl Arie van Houten voor de opname "Hooibouw in de Kuijerpolder" bij "De Vechthoeve" de derde prijs in ontvangst mocht nemen.

Al met al kon de expositie zondagmiddag met een voldaan gevoel afgesloten worden.

Dankzij de grote bereidheid van velen om foto's en andere materialen beschikbaar te stellen of anderszins medewerking te verlenen, kon er zo'n mooie expositie gerealiseerd worden. Hartelijk dank daarvoor.

Het boekwerk WERINON: "Het Jaar van de Boerderij - Nederhorst den Berg" is voorlopig nog te verkrijgen bij Drogisterij "ELYSA" in de Brugstraat voor de prijs van € 12,50 en natuurlijk bij de HKNdB in Sporthal "De Blijk" op de bovenverdieping.

LOKALE GESCHIEDENIS TUSSEN LERING & VERMAAK

Onder deze titel organiseert Tussen Vecht en Eem (TVE) i.s.m. andere organisaties een symposium op 15 mei 2004 in Conferentiecentrum Drakenburgh in Baarn. Op het programma staan onder meer lezingen en workshops over Lokale Geschiedenis, Omgevingseducatie, Familiegeschiedenis, Buurtgeschiedenis en Erfgoedmateriaal. Deze bijeenkomst is in het bijzonder bestemd voor actieve leden van Historische Kringen. Gelukkig bezitten wij die ook in redelijke mate. Misschien is het eens de moeite waard de blik te verruimen en nog meer kennis en informatie van andere werkwijzen op andere plaatsen op te doen.

Tijdstip: zaterdag 15 mei 2004.

Lokatie: Conferentiecentrum Drakenburgh, Baarn.

Verdere inlichtingen: TVE (secretariaat) Mr. H. Lustig,
Karel Doormanlaan 65, 1271 CB, Huizen 035-5267945 of
Jan Baar, 0294-254309.

GESCHIEDENISBANK-NH.NL

Het Museaal & Historisch Perspectief Noord-Holland wil onder deze titel fungeren als overkoepelende website van en voor historische verenigingen in Noord-Holland. Binnenkort start een publiciteitscampagne om deze mogelijkheid tot veelzijdige informatie op historisch gebied onder de aandacht van het grote publiek te brengen. Op deze website is allerlei informatie te vinden over haast alle historische verenigingen, brochures, literatuur, lezingen, exposities, cursussen, actualiteiten, enz., enz.

Het lijkt erop, dat deze informatiebron voor menig geïnteresseerde een zeer belangrijke kan worden.

Ga eens op onderzoek op GESCHIEDENISBANK-NH.NL. en ontdek de mogelijkheden.

WIE WEET WANNEER EN WAARDOOR

De oproep in Werinon 50 aangaande de foto van de twee kinderen met een bokkenwagen heeft geen reactie opgeleverd.

Deze keer een foto van de Stichts-Ankeveensepoldermolen aan het Ankeveensepad. De foto kwam in ons archief dankzij de schenking van Lida Pouw- Stalenhoef.

Wij zijn benieuwd naar verdere gegevens over deze molen in deze toestand. Werd de molen in 1936 (?) getroffen door blikseminslag? Waarom vertoont de foto zo'n brandgat en waardoor heeft de brand in de met rietgedekte molen niet verder om zich heen gegrepen?

Uw reactie graag naar Ruud Verkaik, tel. 254317.

LITERATUUR

Provincie Noord-Holland

De Stelling van Amsterdam.

P. Vesters (red.)

De Stelling van Amsterdam. Harnas voor de hoofdstad. (Bespreking in TVE september 2003).

Ton Coops

Het Bos van Blaauw. Gooilust en het Corversbos. Biografie van een 's-Gravelandse buitenplaats.

Ed van Mensch

De boerderijen bij landgoederen in Hilversum. Een inventarisatie. In: TVE september 2003.

Adriaan Haartsen/Dolf Bekius

Water van niveau. Cultuurhistorische waarden van water en watergebonden elementen in het beheersgebied van het hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht. Met CD-Rom. DWR Historische Kring Loosdrecht - HKL-periodiek 1974-2003 CD-Rom, Eu 12,50.

J.M. Veenman

Gedreven door de tijd. Mr. Barthold Janszn. Ingel (1585-1653). Pastoor te Ankeveen.

Herman Vuijsje

Schuifgroen. Een wandeling langs de grens van Amsterdam.

Jan Jansen

Het leven van een melkboer. In: "In de Gloriosa", november 2003.

De Vechtkaart. Voor alle vrienden van de Vecht & de Vechtstreek

Vechtplassencommissie, Eu 9,90.

Willem van den Broeke e.a.

De Vechtstreek in bedrijf, deel 2. Uitgave Stichting Groene Hart.

Henk van Ginkel

Het Rijke Verleden van de Vestingstad Muiden.

Jan Immerzeel

Het Rampjaar. In: "In de Gloriosa" augustus 2003.

EXPOSITIES

"Stad in 't groen"

Foto's naar aanleiding van een wandeling rond Amsterdam door Herman Vuijsje, Baarn, Kasteel Groeneveld.

“Holland ze zeggen”

Vestingen en stellingen in Noord- en Zuid-Holland,
Naarden, Vestingmuseum.

“Holland-Waterland”

Schilderijen 1850-2003, 's-Graveland,
Galerie De Koninck, Noordereinde 13.

“Zonnestraal Revisited”

De restauratie van het Sanatorium, Hilversum,
Exporuimte Zonnestraal, t/m 28 maart 2004.

SCHENKINGEN

- Programma van Huisstede-Boys voetbaltournooi 1978 – C. Haazen
- 15 Geboortekaartjes – Tineke Franssen, Loosdrecht
- 3 Foto's bezoek H.M. Koningin Beatrix aan Lamme Groep, N.d.B.,
23 mei 2003 – Marijke Duindam
- Print Stolpboerderij Middenweg 9 – J. Kerssens
- Foto Het Jachthuis, 1936 (k), Middenweg – J. van Ruitenbeek
- Clubblad S.C.Nederhorst, 3e jrg. nr 1, febr/mrt 1975 – Gerard Baar
- Archiefbakken en laden – R. Jaarsma
- 11 Foto's afscheid Zr. Wolfrat, wijkverpleegster, 1985 – M. Verheul
- Klassefoto Warinschool – T.v. d. Kemp
- 3 Schoolplaten "Zuivelbereiding" – A. Lam-Schuurman
- Fotoreportage restauratie van de toren van de R.K. kerk H. Maria
Hemelvaart 04062003 – T. Veenman
- 3 Foto's excursie HKNdB naar Muiden, 2002 – J. Jansen
- Foto fam.G. Schoordijk-Buijs, Hinderdam 1952 (k) –
B. van Leeuwen-van Huisstede
- Vingerhoedje en tinnen lepeltje uit de put achter Kerkstraat 2,
opgegraven in 1968 - J. Portengen-Pos
- Lepeltje van "De Kuijer" 20 jaar 1995 – J. Portengen-Pos
- Naamlijst voor den Telefoondienst januari 1915 (heruitgave) –
W. Schaaf
- H.R.Visser/J.S. van Wieringen – Kazematten in het Interbellum
(2002) – W. Bergman
- Verhuiskaartje Fam. Oud, Overmeerseweg – Mevr. Oud
- Fotokaart Hinderdam (k) – E. Roukens, Kortenhoef
- Foto "Koeien op weg in de mist" – E. van Noppen

- 21 Printen, Fam. Zijp, Dwarsweg 22 – P. Zijp, Ruinen
- Print Hinderrust – F. Cladder
- Ontwerp gedenkteken, J. H. Burger, november 1945 met schetstekening – P. Faltaij, Prot. Gemeente NdB
- Schaaltje De Kuijer 1974, aardewerk – B. Kalter
- Foto's Rustoord, Vreelandseweg (k) - E.van Benschop, Hilversum
- Foto Rustoord (k) – Cl. Pouw, Kortenhoef
- Foto's "Vechtzicht", Kleine Eiland (k) – A.v.d. Laan
- Foto's "Roosendaal", Grote Eiland (k) – Ch. Wenneker
- Foto's "Roosendaal", Grote Eiland (k) – Van J. Wenneker, Soest
- Foto's boerderij Lam in de Horstermeer (k) – Van G. Lam
- Foto Dwarsweg 20 (k) – P. Lam
- Foto's boerderij "Vechtzicht", Hinderdam (k) – A. Lam-Schuurman
- Foto's boerderij Voorn, Prutpolder (k) – Van A. Voorn
- Foto's boerderij "Eborg", Horstermeer (k) – Van B. Smit
- Foto's boerderij in Overmeer (k) - Mevr. Cornelisse
- Foto's "Mijn Genoegen", Reeweg (k) – W. van Wijk Sr
- Foto's boerderij Middenweg 126 (k) – C.van Ruitenbeek
- Foto's boerderij Reeweg 5 (k) – H. Galesloot
- Foto's "De Horst", Middenweg 32 (k) – P. Voshaart
- Foto's boerderij Radioweg 1(k) – K. Stoker
- Foto's Dirk Meijer, Ankeveensepad (k) – B. van der Meer-Meijer
- Foto's boerderij Meerlaan (k) – E. van den Berg
- Foto's boerderij "Vechtzicht", Grote Eiland (k) – G. v.d. Broek
- Foto's boerderij Reeweg 6 (k) – P. van Wijk
- Foto's Eilandseweg 19 (k) – Fam. Twisk, Ouderkerk aan de Amstel
- Foto's "Corneliahoeve" Voorstraat 32 (k) – Th. Groenendaal
- Foto's boerderij Ankeveensepad (k) – K. Hoetmer, Hoevelaken
- Foto Manège Laanhoeve, Meerlaan – Th. de Mol
- Foto's "Hinderrust", Hinderdam (k) – F. Cladder

Van Ron Zeller:

- Lezing: De Stelling van Amsterdam gehouden op 5 juni 1999 voor de HKND
- Kaart Stelling van Amsterdam

Van Jan Baar:

- Kadaster 1830 Gemeente NdB, Sectie C Overmeer, Eerste en Tweede Blad (k)
- Kadastrale gegevens van Het Jachthuis (k)
- Bouwtekening Jachthuis (1903) (k)

Van Dick van Wichen:

- Foto's Boomplantdag 1985
- Foto's demping Noordelijke Reevaart 1979
- 2 Verlofkaarten
- Krantenartikel en 29 foto's verplaatsen bomen 1979
- 10 grote foto's van de aanleg van het fietspad langs de Middenweg
- Foto en verslag onderzoek "Wel of geen gang onder het dorp van kasteel naar "de Uitvlucht", 1987

Van Joop van der Linden:

- Scharnier Oude Gemeentehuis Voorstraat 4
- Lichtknopje uit onderduikkast in Voorstraat 4
- Damesweekblad Libelle nr1, 8 maart 1946
- Weekblad Sportleven, 12 maart 1946
- Dagblad De Waarheid, 5e Jrg. no. 259
- Weekblad Gooische Klanken , 13 maart 1946

Van M. Dubelaar-Klarenbeek:

- 23 Bidprentjes
- 11 Gedachtenisprentjes
- Ansichtkaart van de brug in lijstje
- Sacramentsboekje (1913)

Van W. Tamming:

- Wegwijs Gemeente Nederhorst den Berg 1977/1978-1989/1990-1992/1993-1994
- Gemeentegids Nederhorst den Berg 1998/1999-1999/2000

Van Hanny Verberne, Bussum:

- 4 Foto's Jachthaven Nauta, ca 1970
- Foto Jan Versteeg, Dammerweg 110

Van Cees van Huisstede:

- Een spade, gesmeed door Jan van Benschop (Jan Bal), smid aan de Voorstraat (ca 1920)
- Een hakmes, afkomstig van en gebruikt door Nanne Bobeldijk

Van Jan Pos:

- Lepeltje van de T.T. Assen uit de periode van Paul Lodewijkx
- Petje Bergse Speeltuinenvereniging (BSV)
- 4 Vaantjes wandel/fietstochten met speldjes en een medaille (BSV)
- Reglement Fietsen rally 5 september 1981 (BSV)
- Tekening Sinterklaasintocht 2002 N.d.B.
- Tegoedbon BSV
- Toegangsbewijs Feestmiddag Sinterklaas 1997/ 1994, consumptiebon
- Lidmaatschapskaartjes BSV
- Uitnodiging afscheid Gemeenteraad van N.d.B 13 december 2001
- Uitnodiging afscheid gemeentesecretaris J. Jansen van N.d.B., 20 november 2001
- Uitnodiging afscheid burgemeester J. Goudberg van N.d.B., 20 december 2001
- Drie doosjes met diskettes

Van N.N., Weesp:

- 18 Jaarboekjes van het Oudheidkundig Genootschap “Niftarlake”
- J. Krol – “De geschiedenis van Nederhorst den Berg”
- Tijdschrift “Nederlandsche kastelen en hun historie”

KOPIJ INLEVEREN

Kopij voor het volgend nummer van Werinon graag voor 9 april inleveren bij één van de redactieleden.

ATTENTIE !!!

Het lidmaatschap voor het jaar 2004 gaarne zo spoedig mogelijk middels bijgaande acceptgiro aan ons overmaken. Bij voorbaat onze dank!

BOEK-EN-BERG

Jan Baar

“Nederhorst den Berg tijdens de oorlog 1940-1945”

Elke keer als Hans van Rijnsoever, geboren 30 september 1928 te Weesp, sinds 1973 wonende aan de Dammerweg 50, het boekje “NEDERHORST DEN BERG TIJDENS DE OORLOG 1940 – 1945” doorbladert en komt op pagina 39, dan denkt hij: “Ja, ja, was dat maar waar geweest.” Op die bladzijde staat namelijk te lezen: “Ook begonnen de Duitsers nu een totale mannenroof. Ze vaardigden het gebod uit, dat alle mannen **boven de 17 jaar** zich moesten melden, ook zij die vroeger al vrijstelling hadden gekregen. Dat betekende nog eens een extra toename van het aantal onderduikers.”

Ook begonnen de Duitsers nu een totale mannenroof. Ze vaardigden het gebod uit dat alle mannen boven 17 jaar zich moesten melden, ook zij die vroeger al vrijstelling hadden gekregen. Dat betekende nog eens een extra toename van het aantal onderduikers. De twee predikanten, de pastoor en de voorman van de communisten staken de koppen bij elkaar om aan die nieuwe situatie het hoofd te kunnen bieden. Voedsel, brandstof en een goede schuilplaats waren nu belangrijk.

De officiële **oproep** voor de aanmelding van Rijkscommissaris Liese voor het bezette Nederlandsche gebied, gedateerd 29 december 1944 luidde: “Op grond van de Bekendmaking van 14 december 1944 worden de mannelijke Nederlanders en Staatloozen, behorende tot het geboortjaar 1905 tot en met 1928, die thans hun woonplaats of vaste verblijfplaats hebben in de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland of Utrecht, opgeroepen tot aanmelding voor den arbeidsinzet.” Hiervan uitgaande waren **jongens van 16 jaar** uit deze omgeving verplicht zich te melden bij het Arbeidsbureau in

Weesp. Zelfs iemand met een verkregen vrijstelling moest zich weer opnieuw melden en liep dus de kans op tewerkstelling in Duitse dienst. Dit hield voor iedereen die daarvoor in aanmerking kwam in, dat hij elk moment opgepakt kon worden.

OPROEP

Op grond van de Bekendmaking van 14 December 1944 worden de mannelijke Nederlanders en Staatlozen, behorende tot het geboortjaar 1905 tot en met 1928, die thans hun woonplaats of vaste verblijfplaats hebben in de provincies Noordholland, Zuidholland of Utrecht, opgeroepen tot aanmelding voor den arbeidsinzet.

De aanmelding dient persoonlijk te geschieden in den tijd van 5 tot en met 8 Januari 1945 van 9.— tot 17.— uur bij den „Deutschen Fachberater“ bij het arbeidsbureau of het bijkantoor van het arbeidsbureau, dat, gezien de tegenwoordige woonplaats of vaste verblijfplaats van den aanmeldingsplichtige, het dichtstbij gelegen is, onder overlegging van het persoonsbewijs.

Tijdens de razzia van 14 januari 1945 wist Hans uit handen van de Duitsers te blijven, doordat hij op de zolder van zijn ouderlijk huis in Weesp niet ontdekt werd. Ook tijdens een hongertocht met een handkar naar het oosten van het land, ontsnapte hij op wonderbaarlijke wijze aan de bezetters. Op de terugweg, raakten controleurs van de WA/SS tijdens een controle bij Dedemsvaart (Overijssel) een ogenblik in paniek door een luchtaanval, een van de dagelijkse wegbeschietingen door Engelse vliegtuigen. Zonder gecontroleerd te worden kon hij zijn weg vervolgen en kwam veilig in Weesp terug, mét de tijdens de tocht verkregen aardappels.

Na de oorlog kwam hij in Nederlands-Indië terecht, waar hij bij de Militaire Luchtvaart aan de vliegtuigen mocht sleutelen. Deze baan paste wonderwel bij zijn tijdens de laatste jaren van de oorlog en na de bevrijding gegroeide belangstelling voor alles wat met vliegtuigen te maken had. Na zijn terugkeer uit Indië kon hij bij Fokker in Amsterdam aan de slag.

“Nederhorst den Berg tijdens de oorlog 1940-1945”, onder redactie van Willy van Deutekom, Joop Piekert Weeserik, Karel Scherpenhuijsen, Jan Snel en Gé Verheul, uitgegeven in april 1986, is nog verkrijgbaar bij de Historische Kring Nederhorst den Berg.

VAN DE KAART (foto op de omslag)

Ruud Verkaik

Voorstraat 32 (ca 1940).

Tijdens de voorbereidingen voor de expositie “Boerderijen in Nederhorst den Berg” mocht de Historische Kring veel afdrucken van foto's in ontvangst nemen, zowel om te gebruiken voor de expositie als om te bewaren in het archief.

Deze afdruk is afkomstig van Th. Groenendaal. De foto van boerderij “Corneliahoeve” aan de Voorstraat werd genomen op een windstille, zomerse dag omstreeks 1940. Het pand heeft hier nog twee puntdaken. Later werden die daken vervangen door één overkapping. Het mooie voor-aanzicht toont in het midden een deur met aan weerszijden twee negen-ruitsschuiframes voorzien van luiken. Aan de voorgevel is in de loop der jaren niet veel gewijzigd. Alleen werden de kleine ruitjes vervangen door een grote ruit. De stoep aan de Reevaart is hier nog aanwezig. Deze diende o.a. als laad- en losplaats voor de melkbussen, die met de schuit van beurtschipper Van Emmerik opgehaald werden. Hier staan de bussen en het melkkarretje langs de weg om opgehaald te worden door de melkrijder.

Voorstraat 1936. De sloop van het Gesticht “De Voorzienigheid”.
Van l. n. r. Henk Middelkoop, R. Steinpatz, Toon de Groot.

Links, waar het hek staat, stond het Gesticht "De Voorzienigheid". In 1936 werd het Gesticht gesloopt. Het was overbodig geworden, nadat de Zusters van De Voorzienigheid het nieuwe klooster aan de Dammerweg naast de Jozefschool (nu Dammerweg 8, "De Dam") betrokken hadden.

Wel stonden hier nog lange tijd de gebouwen van de voormalige R.K. kerk en school. Tot 1990 hebben ze nog dienst gedaan als Gemeentewerkplaats.

Sloop voorgevel aan de kant van Groenendaal (1936).

Op het dak van l. n. r.: G. A. v.d. Voorn, Toon de Groot R. Steinpatz (?), daaronder Cees de Groot, Henk Middelkoop.

Men kan zich indenken, dat deze plek langs de Voorstraat vóór 1936 door velen mooi en idyllisch gevonden werd.

Het pand links bestond uit drie Diaconiehuysjes. Deze huisjes zijn in 1970 afgebroken.

Door de bebouwing van de Horn- en Kuijerpolder, na 1967, werd een deel van de weilanden van de boerderij bouwgrond. Groenendaal kon de boerderij op het Grote Eiland, Eilandseweg 19, betrekken.

Op de plaats van het hek is nu de toegang tot de woonwijk Horn- en Kuijer, de Ruijsdaelstraat. De gebouwen van de "Corneliahoeve" zijn nu in gebruik bij "De Tapijthoeve / De Slaaphoeve".

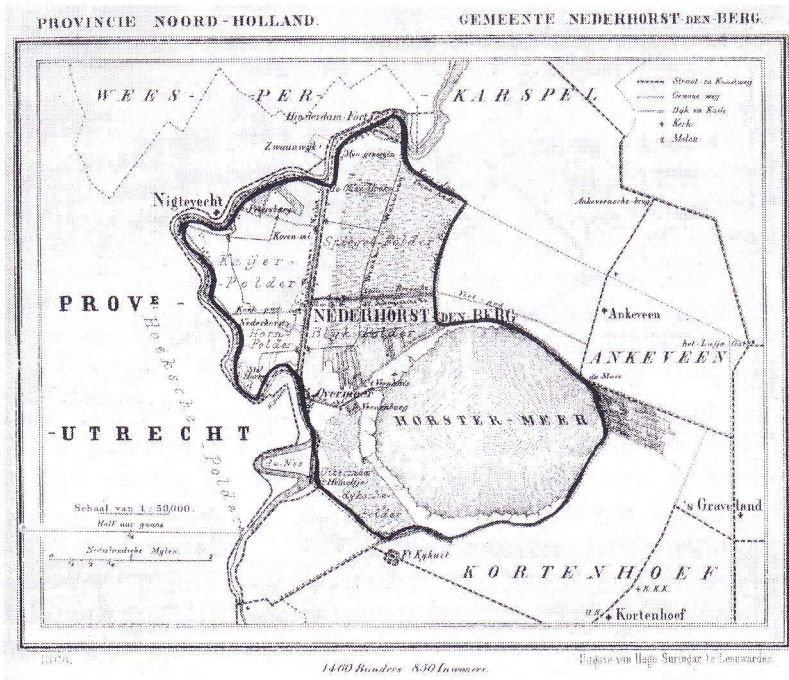

DE VOLKSTELLING VAN 1829 (1)

Jan Baar

Inleiding

In 1795, ten tijde van de Bataafsche Republiek in de Franse Tijd, werd voor het eerst een Algemene Volkstelling gehouden, onder andere in verband met het ontwerpen van de nieuwe Grondwet. De tellingen gaven slechts het totale aantal zielen van een gemeente weer. Tussen 1795 en 1829 werden in een aantal provincies af en toe gegevens over de bevolking van gemeenten verzameld, die bij benadering het inwoneraantal aangaven.

Kaart van de gemeente Nederhorst den Berg in 1869.
Uit: J. Kuyper - Gemeentatlas van de Provincie Noord-Holland.

Bij KB van 29 september 1828 werd op advies van de Commissie voor de Statistiek besloten, dat in 1829 een algemene volkstelling gehouden moest worden, die telkens na tien jaar zou worden herhaald.

De gegevens van de eerste algemene volkstelling van 1829 zijn nooit uitgegeven, die van latere tellingen wel.

Gelukkig zijn de gegevens wel in het Gemeentearchief van Nederhorst den Berg bewaard gebleven in de vorm van gedetailleerde overzichtslijsten per huishouden. De door de inwoners ingevulde documenten zijn niet meer aanwezig. De gegevens zijn raadpleegbaar op microfiches bij het Streek Archief Gooi en Vechtstreek te Hilversum (SAGV).

De bevolkingsgroei

In augustus 1795 werd de gerechtsbode van Nederhorst den Berg door de Representanten 's Lands van Utrecht verzocht "rond te gaan van huïjs tot huïjs om op te nemen het getal der gezegde inwonenden". Zijn verzamelde gegevens kwamen uit op een inwonersaantal van 520 personen, waarvan 136 mannen, 129 vrouwen en 255 kinderen. In 1811 telde de gemeente 672 inwoners, in 1818 zouden dat er 766 geweest zijn.

De totaalgegevens van de volkstelling van 1829 gaven een inwonersaantal aan van 769. De verdere groei van het bevolkingsaantal ging verder zeer geleidelijk. Pas 48 jaar later, in 1877, benaderde het aantal zielen met 999 de 1000. In 1930, 100 jaar na de eerste Volkstelling, werd de 2000 overschreden. Rond 1990 werd het inwonersaantal van 5000 bereikt.

De telling

Volgens de instructies moest er met tellen begonnen worden op 16 november 1829 en vóór 31 december van dat jaar moest de telling voltooid zijn. Tenminste 8 dagen voor het begin van de telling had het Gemeentebestuur er voor te zorgen, dat aan de huizen van de ingezetenen gedrukte biljetten bezorgd waren "welke de hoofden der huisgezinnen en afzonderlijk levende personen" verplicht moesten invullen. Bij nalatigheid of weigering om de gevraagde gegevens te verstrekken konden de schuldigen beboet worden met een boete van f10,-- tot f100,-- of een gevangenisstraf van 1 tot 14 dagen.

Ieder gezinshoofd of afzonderlijk levend persoon kreeg zodoende een vragenlijst. Op de lijst moest ingevuld worden: naam, voornamen, ouderdom, geboorteplaats, geslacht, burgerlijke staat (gehuwd of ongetrouwd), godsdienstige gezindte en beroep. Het adres en de precieze geboortedatum hoefden niet opgegeven te worden. De redenen hiervoor zouden kunnen

zijn, dat in die jaren niet iedereen zomaar de geboortegegevens voorhanden had en de adresgegevens niet altijd overduidelijk waren. De gegevens van alle personen die tot het gezin behoorden moesten naar volgorde worden ingevuld. De burgemeester moest erop toezien, dat de ingezetenen de vereiste gegevens nauwkeurig verstrekten. In de loop van januari 1830 kon dan alles op verzamelstaten overgebracht worden met de eventuele veranderingen, die tussen 16 november en 31 december opgetreden waren.

In een schrijven van 24 oktober 1829 spreekt de Gouverneur van Noord-Holland het vertrouwen uit, dat tellers en schrijvers zich met “bijzonderen ijver” van hun taak zullen kwijten, “om de zaak met alle de vereischte aandacht en nauwgezetheid te doen bewerkstelligen, opdat de te verkrijgen uitkomst het meeste vertrouwen zal mogen verdienen”.

Hoe de telling in Nederhorst den Berg praktisch georganiseerd werd is niet na te gaan. Burgemeester/secretaris Mr. Joh. Sanderson had wel de eindverantwoordelijkheid, maar met de praktische uitvoering zal hij zich, gezien zijn vele andere functies in de omgeving, niet veel bemoeid hebben. Wethouder Cornelis Schreuder zal er het meeste werk aan gehad hebben. De biljetten zullen verstrekt en opgehaald zijn door de gemeentebode Jacobus van Beek, misschien geholpen door veldwachter Pieter den Drijver en de wethouders of raadsleden. Ongetwijfeld hebben ze hier en daar ook geholpen met het invullen. Uit de gemeentelijke administratie blijkt niet, dat de bezorgers en ophalers een speciale vergoeding voor hun werkzaamheden kregen.

Als er binnen de periode van de telling veranderingen optraden door geboorte, overlijden, huwelijk of verhuizing moest daarvan aantekening gehouden worden.

De laatst getelde Bergse was de op Eerste Kerstdag geboren Grietje Snel, dochter van broodbakker Jan Snel en Ida van Stam, die door assessor Cornelis Schreuder de volgende dag in het Bevolkingsregister ingeschreven werd. Zij werd niet ouder dan 6 weken, op 3 februari 1830 overleed Grietje.

De gegevens, die door verschillende personen verzameld werden, moesten ook weer overgeschreven worden op staten en verzamellijsten. Er zijn ongetwijfeld verschrijvingen opgetreden en vergissingen gemaakt. Ook kunnen bepaalde gegevens achteraf natuurlijk verkeerd geïnterpreteerd worden.

1	8	Snel. Jan	25	Berg	1
		van Stam. Ida	31	Brinkers	
		Snel. Dirk	6	Berg	
		Cornelis	4		
		Jan	1		
		Grietje	5		
		Post. Maria	22	Terkei	

De gegevens van het gezin van broodbakker Jan Snel en Ida van Stam. Grietje werd geboren op 25 december 1829 en overleed op 3 februari 1830. Maria Post was de inwonende dienstbode. Alle acht personen woonden in één woning en waren protestant.

Al op de eerste bladzij van de in het gemeentearchief bewaarde verzamellijst komt dit gegeven naar voren: Veehouder Hendrik Brinkers, 88 jaar oud, is getrouwd met de 21-jarige Klaasje Loenen, dienstmeid. Op hun adres staat ook Naatje Brinkers, ¼ jaar oud, ingeschreven. Uit het Huwelijksregister blijkt, dat Hendrik, jonkman van 38 jaar oud, op 24 november 1829 in het huwelijk trad met jongedochter Klaasje. Tegelijkertijd erkenden zij het kind Anna, waarvan Klaasje op 29 augustus 1829 bevallen was, als hun wettige dochter. Bij de geboorte had Hendrik al wel verklaard, dat hij de vader van Naatje was. Bij oppervlakkige beschouwing zou achter de naam Naatje Brinkers ook nog 74 jaar gelezen kunnen worden, zodat dan de gezinsverhoudingen nog onduidelijker zouden zijn overgekomen.

Een andere moeilijkheid bij het beoordelen van de gegevens is, dat meestal alle cijfers achter de naam van het gezinshoofd genoteerd worden, zodat bijvoorbeeld niet altijd te zien is, wie van de bewoners de huisvrouw is of wie de inwonende weduwe, of van welke religie bepaalde gezinsleden of inwonenden zijn.

Het was de bedoeling met de telling de werkelijke bevolking per 31 december 1829/1 januari 1830 vast te stellen, dus het aantal inwoners dat echt in de gemeente woonde en daar gewoonlijk verblijf hield. De op het moment van tellen toevallig tijdelijk aanwezige personen werden niet meegeteld. De toevallig tijdelijk afwezige personen moesten daarentegen wel

worden geteld. Het ging dus niet om de “feitelijke” bevolking, d.w.z. alle personen, die op het moment van tellen al of niet toevallig in de gemeente aanwezig waren, maar om de “werkelijke” bevolking, om het aantal inwoners dat Nederhorst den Berg telde, dus de mensen die konden zeggen, dat ze aan Den Berg, op de Hinderdam of in Overmeer woonden. Op 31 december 1829 telde de gemeente Nederhorst den Berg 769 inwoners, 390 personen van het mannelijk geslacht en 379 van de vrouwelijke kunne. Uit de gezinsbladen blijkt, dat er 177 huisgezinnen waren en 175 woningen.

Wijknummers		Echtelijke gezinnen		AANTAL VAN GEMEENTELIJKEN		Eenhuizen	Tweehuizen	Leden	Totaal pers. der gemeente
1	2	1	2	VAN BESTAAN.					
1	1	1	2	1	2				
<p>1 Portengen, Cornelis 23 is Berg 18 Portengen, Nicolaas 23 is Berg Portengen, Dirk 30 is Berg Portengen, Jan 23 is Berg Portengen, Maria 23 is Berg Portengen, Anna 23 is Berg</p>				<p>1 Portengen 2 Portengen</p>					

Het gezin van Cornelis Portengen, arbeider, wonende aan de Hinderdam. De 23-jarige Nicolaas is doorgestreept. De jonge arbeider overleed op 18 december 1829. Het overlijden werd aangegeven door zijn broer Dirk Portengen, 30 jaar, werkman. De familie was rooms.

De herkomst van de bevolking in 1829

Van alle 769 Bergers werd de geboorteplaats genoteerd en de ouderdom. Op de verzamellijsten van Nederhorst den Berg werd niets vermeld over een indeling in wijken, hoewel daar wel gelegenheid voor was op het formulier. Er is dus niet direct te zien, of iemand aan Den Berg, in Overmeer of op de Hinderdam woonde.

Van de 769 getelde inwoners zijn er 431 (56%) binnen de gemeentegrenzen geboren: 402 geven op, dat ze in Nederhorst den Berg geboren zijn, 22 noteren Overmeer als geboorteplaats en 7 inwoners vermelden op de Hinderdam het levenslicht aanschouwd te hebben. Misschien heeft niet iedere in Overmeer of op de Hinderdam geboren Berger dit ook zo laten noteren, waarschijnlijk waren er toch wel meer geboren Overmeeders en misschien ook wel wat meer Hinderdammers.

Er waren dus 338 personen buiten Nederhorst den Berg geboren. Deze “nieuwkomers” kwamen uiteraard het meest uit de min of meer directe omgeving, zowel uit de provincie Noord-Holland als uit Utrecht.

Tabel 1

Herkomst bevolking Nederhorst den Berg eind 1829, afgaande op de opgegeven geboorteplaats:

Uit Nederhorst den Berg	431	(56%)
Uit de omgeving, tussen Amsterdam en Utrecht		(35%)
Weesp, Weesperkarspel, Muiden	50	
Ankeveen, Kortenhoef, 's-Graveland	52	
Hilversum, Naarden, Bussum, Huizen	11	
Nigtevecht, Abcoude, Baambrugge, Ouderkerk en Ouder-Amstel	47	
Loosdrecht, Tienhoven	23	
Vreeland, Loenen, Loenersloot, Breukelen, Ter Aa en Maarssen	31	
Vinkeveen, Waverveen, Wilnis, Oudhuijsen	8	
Utrecht (stad)	10	
Amersfoort, Soest, Eemnes	4	
Amsterdam	35	
Diemen, Duivendrecht, Nieuwer-Amstel	6	
Uit de rest van Nederland		(5,5%)
Friesland	1	
Gelderland	9	
Zuid- Overijssel	4	
Holland	13	
Noord-Holland (rest)	3	
Utrecht (rest)	13	
Uit het buitenland		(2,5%)
Duitsland	21	
Denemarken	2	

Zowat de helft van het aantal nieuwkomers (48%) kwam uit de directe omgeving van Nederhorst den Berg. Uit 't Gooi kwamen maar weinig mensen terecht in Den Berg. Dit zal mede gekomen zijn, doordat de Gooise dorpen slechts via lange omwegen vanuit de Vechtgemeente bereikbaar waren. Pas na 1882 als de Horstermeer drooggemalen is en als de vervoersmogelijkheden verbeteren, wordt de communicatie intensiever.

Het gebied aan de overzijde van de Vecht was voor Bergers in die dagen goed te bereiken. De Vecht vormde geen echt beletsel. Overal waren overhalen, die voor de bewoners geen hindernis vormden, temeer, daar de reissnelheid beduidend lager lag, dan aan het eind van de 19de eeuw. Het Merwedekanaal vormde na 1892 langzamerhand wel een barrière tussen Nederhorst den Berg en het gebied van Gein, Angstel, Waver en Amstel.

De meeste inwoners van Duitse geboorte waren in deze streken gekomen als seizoenarbeider in de veenderij of als tuinman op een van de vele buitenplaatsen, die er in de eerste helft van de 19de eeuw nog waren. Een onderzoek naar de seizoenarbeid in 1811 wees uit, dat er in Nederhorst den Berg, Ankeveen en Nigtevecht 280 seizoenarbeiders waren. Van de 170 jongemannen, die in 1813 in aanmerking komen voor de Nationale Militie, de Garde Nationale, waren er 22 (13%) in Duitsland geboren.

De twee Denen, het echtpaar Hans Peter Jansen (69) en Elena Janse (61), zonder beroep, woonden voor enige tijd permanent in Den Berg, anders hadden ze niet meegeteld mogen worden.

Tabel 2

Herkomst bevolking Nederhorst den Berg uit de directe omgeving eind 1829, afgaande op de opgegeven geboorteplaats:

Ankeveen	24
Kortenhoef	20
's-Graveland	8
Weesperkarspel	17
Weesp	26
Muiden	7
Nigtevecht	20
Vreeland	14
Loenen	7
Loenersloot	2
Loosdrecht	18

In totaal zijn 69 inwoners in 1829 geboren in Ankeveen, Kortenhoef, 's-Graveland en Weesperkarspel, dat is 9% van alle inwoners en 25% van de nieuwkomers uit het gebied tussen Utrecht en Amsterdam.

Weesperkarspel was een, in oppervlakte, grote plattelandsgemeente, die zich uitstreckte van de Bijlmermeer en Diemen tot aan Nederhorst den Berg en van Abcoude tot Naarden en 's-Graveland. De stad Weesp werd voor een groot deel omsloten door het grondgebied van Weesperkarspel. Buurtschappen die tot Weesperkarspel hoorden waren: Hollands-Ankeveen, Uitermeer en Driemond, als ook de Aetsveldsepolder, de Keverdijksepolder, de Gemeenschapspolder en de Bijlmermeer. Het is aannemelijk, dat de meeste van de Bergers geboortig uit Weesperkarspel uit Hollands-Ankeveen, Uitermeer en het gebied ten zuidoosten van Weesp kwamen. In 1966 werd Weesperkarspel opgeheven, Hollands-Ankeveen kwam bij de toen nieuwgevormde gemeente 's-Graveland, een groot deel werd toegevoegd aan Weesp en de Bijlmermeer werd geannexeerd door Amsterdam.

De uit Vreeland, Loenen, Loenersloot en Loosdrecht afkomstige Bergers, 41 in totaal, zijn goed voor ruim 5% van de totale bevolking en zo'n 15% van de nieuwe Bergers uit de wijdere omgeving.

Vanouds vormde de route over en langs de Vecht een goede verbinding tussen Nederhorst den Berg en de noordelijke en zuidelijke Vechtstreek. Een schuitenveer voer op gezette tijden van en naar Utrecht en Amsterdam.

Wat betreft Loosdrecht valt op te merken, dat 3 personen opgeven in Oud-Loosdrecht geboren te zijn, 1 in Nieuw-Loosdrecht en 14 in Loosdrecht. Waarschijnlijk was het merendeel van die 14 afkomstig uit Oud-Over, de buurtschap aan de weg langs de oostelijke Vechtoever vanaf de Alambertszkade tot aan de Bloklaan tegenover Loenen. Tot 1953 viel deze buurtschap tussen Vreeland en Loenen onder de gemeente Loosdrecht, evenals het plassegebied daarachter. Oud-Over en omgeving hoort nu bij de gemeente Loenen.

De nieuwe Bergers uit Weesp, Muiden en Nigtevecht, 53 in getal, vormden 7% van de bevolking en haast 20% van de inwoners afkomstig uit de streek tussen Amsterdam en Utrecht. Tussen de inwoners van Nigtevecht en Nederhorst den Berg was in de 19de eeuw veel contact, ondanks de scheiding door de Vecht. Ook in de noordelijke Vechtstreek waren de Vecht en de Vechtdijken voor menigeen de enig redelijk goede mogelijkheid tot communicatie. Beurtschipper Jan van Emmerik (38),

geboren in Nederhorst den Berg, onderhield de verbinding met Weesp en Amsterdam.

(wordt vervolgd)

Gegevens:

Bijdragen tot de Statistiek van Nederland. Nieuwe volgreeks XIV C.B.S. Den Haag (1902).

GA Nederhorst den Berg, SAGV Hilversum – Bevolkingsregister:

Volkstelling 1830/ Huwelijk 1829/ Geboorte 1829/ Overlijden 1830.

GA Nederhorst den Berg, SAGV Hilversum – Ingekomen Stukken:

(1828/1829/1830), inv. nr. 10.

J. Kuyper – Gemeentatlas van de provincie Noord-Holland (1869).

C. F. de Weerd – Nederhorst den Berg 1780-1815 (1988).

J. Krol – De geschiedenis van Nederhorst den Berg (1949).

Jan Baar – Bovenlanders in Den Berg. Seizoenarbeiders en immigranten uit Duitsland in Nederhorst den Berg, 1780-1830. (In: TVE dec. 1997).

Ronald Rommers – De Baarnse bevolking in 1829. Ingeborenen en nieuwkomers (2000).

Uit de lijst schenkingen (zie M&B pag. 6 t/m 9)

Naamlijst voor den Telefoondienst januari 1915 (heruitgave),
geschonken door W. Schaaf.

NEDERHORST DEN BERG.

(Hulptelefoonkantoor.)

Dienuren: Werkdagen: van 9.— vm. tot 1.— nm., van 2.— nm. tot 3.30 nm., van 6.— nm. tot 8.— nm. Zon- en Feestdagen: van 8.— vm. tot 9.— vm.

Eene openbare spreekel is gevestigd in het Hulptelegraafkantoor.

Gedurende de sluitingsuren kunnen door en met de op dit kantoor rechtstreeks aangesloten interlocale en internationale gesprekken worden aangevraagd.

5 **B**eeck, R. v. d., Stoom- Graan- en Lijnkoekenmaaldery en fourages.

6 **E**mmerik, J. J. v., Schipper.

4 **L**ijnden v. Nederhorst, Baron G. J. K. v., Kusteel Nederhorst.

1 **P**os, A. H., Hoepelfabr., Voorstr.

... **R**ijkstelegraafkantoor. (1)

2 **S**treefkerk, C. B., Hoepelfabr., Voorstr.

... **T**elegraafkantoor. (1)

7 **T**oher, F., Veerschipper, Voorstr.

3 **W**artena, Dr. S., Med. Doctor en Arts, Voorstr.

(1) Aan te vragen: „Rijkstelegraaf“.

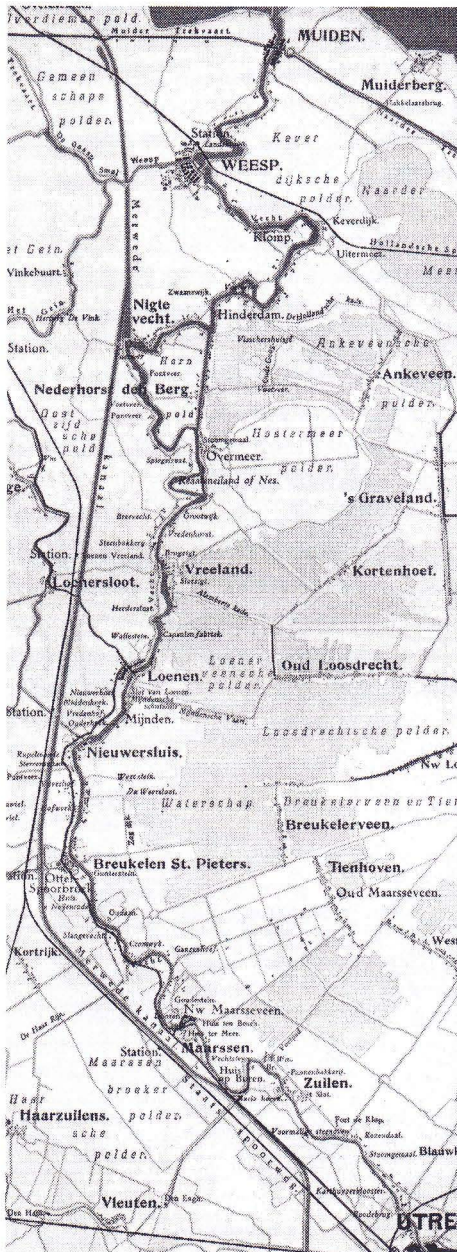
DICHTBIJ WAS HEEL VER EN WERD LATER NOG VERDER

Gerard Baar

Een van de spannende gebeurtenissen in mijn vroege jeugd was een bezoek aan de Abcouder kermis met mijn peetoom en tante. Deze kermis vindt nog steeds eind augustus plaats. Bijna een week lang. Tantes wieg stond daar en haar hele leven heb ik moeten horen, dat ze uit het wandelstokkendorp kwam. In de veertiger jaren kon je na het avondeten nog op pad om even heen en weer te gaan op de fiets. Ik had makkelijk praten, want ik zat met mijn benen in een fietstas achterop en enkel handigheid in het op- en afspringen was geboden.

Via de Torenweg en het Grote Eiland ging het naar de pont van Mering, die ons over de Vecht bracht, ter hoogte van waar nu Lengers Yachting aan de Nigtevechtse kant ligt. Na een klein stukje Velterslaan weer even wachten bij het Merwedekanaal. De draaibrug, die altijd in het midden lag als er geen klanten waren, moest ons komen halen. Hij draaide van de oostzijde naar de westzijde. Gratis aangeboden door Rijkswaterstaat. De Velterslaan loopt verder langs fort Nigtevecht tot de Tol bij “de Vink” aan het Gein. We volgden wegen naar het station Abcoude die al generaties lang een loop-, fiets- en paard- en wagenroute vormden voor Nederhorst den Berg en Nigtevecht. Niet ver voorbij de Vink hoorde je al kermisgeluiden waar zelfs de trein, die in de verte zichtbaar was, niet bovenuit kwam. Vliegtuiggebrom kan ik me niet eens herinneren en de snelweg A2 was men aan het aanleggen. Utrecht en Amsterdam lagen nog ver van ons bed. Bij de bocht in de Geindijk, waar de Oostzijdse molen staat, zag je ineens heel Abcoude liggen. Het station sprong eruit en je hoopte dat bij de spoorwegovergang de lange hekken rammelend naar beneden zouden komen. Het oorverdovende lawaai van een voorbij denderende trein was een complete sensatie. De avond kon dan niet meer stuk. En ondanks al het nieuwe had het iets vertrouwds, omdat net daarvoor, nog betrekkelijk dichtbij, de kerktorens van Nederhorst den Berg te zien waren.

Het riviertje het Gein ligt nu hoger dan het omringende landschap en fungeert als afvoerstroompje van het water dat door gemalen omhoog gepompt wordt. In de Middeleeuwen echter lag het land hoger dan de veenriviertjes.

De ontginning van het veengebied van de Noordelijke Vechtstreek en rond het Gein is vanuit Nederhorst den Berg begonnen. Liudger, een missionaris afkomstig uit Zwesen bij Zuilen, stichtte in de 8ste eeuw een kerk op de heuvel in het huidige Nederhorst den Berg, "In loco qui vocatur Werina", (vert.: "op een plaats die Werina genoemd wordt").

Dit werd in de 10de eeuw de moederparochie Werinon, waartoe onder andere Abcoude eeuwenlang heeft behoord.

De kade die in 1608 opge-worpen was om Holland van het Stichtse water te vrijwaren en die van het Gein naar Nigtevecht liep, was de grens tussen deze twee landen.

In 1691 verkreeg Jeronimus Velters uit Amsterdam het recht om de kade te verharderen en er overheen te rijden. Hij had een huis, schuur, schuithuis en een veerschuit op de plek waar nu de Vink staat.

Het kaartje is afkomstig uit: W. van den Broeke, red. "Vechtstreek in bedrijf". Onderdeel van "Groene Hart in bedrijf", deel 8.

Hij was ook eigenaar van de boerderij de Ham in Nederhorst den Berg, waaruit later het beroemde Petersburg zou ontstaan. Daardoor kon hij gemakkelijk van zijn ene bezit naar het andere rijden en hoefde hij alleen de Vecht over te steken. Velters verplichtte zich de weg te onderhouden en mocht een hek plaatsen en tol heffen.

Het tolrecht bleef bestaan ook nadat de Velterslaan door het Merwedekanaal was doorsneden. De inkomsten namen af omdat de oriëntatie van Abcoude en Weesperkarspel op Nigtevecht verminderde. In 1967 hield de tol op te bestaan. Het uit de vaart nemen van de pont in 1973, heeft de verbinding helemaal verbroken. Nederhorst den Berg telde toen al niet meer mee omdat de pont van Mering over de Vecht in de 60-er jaren opgeheven was. De overhaal van Hageman, tegenover het Veerpad van Nigtevecht, zou wat later door ouderdom van de roeier, ophouden te bestaan. De pont bij Nagel op het Grote Eiland, die vooral de boeren overzette die land aan de Nigtevechtse en Vreelandse kant hadden, ging eruit toen zij het land aan weerszijden verkavelden, ruilden en verkochten.

Over land reizen vanuit Nederhorst den Berg was lang en omslachtig. In 1673 kwamen de zeesluizen bij Muiden gereed en werd de Hinderdam overbodig. De brug bij de sluis langs de Dam sloopte men gelijk mee. Later kwam er door de heer van Nederhorst weer een brug die op haar beurt weer in 1819 gesloopt werd. Voor landreizigers naar Weesp was dat vervelend omdat ze de Vecht over moesten. Overhalen bleef dan ook, als bijverdienste, tot ver in de 20ste eeuw lonend.

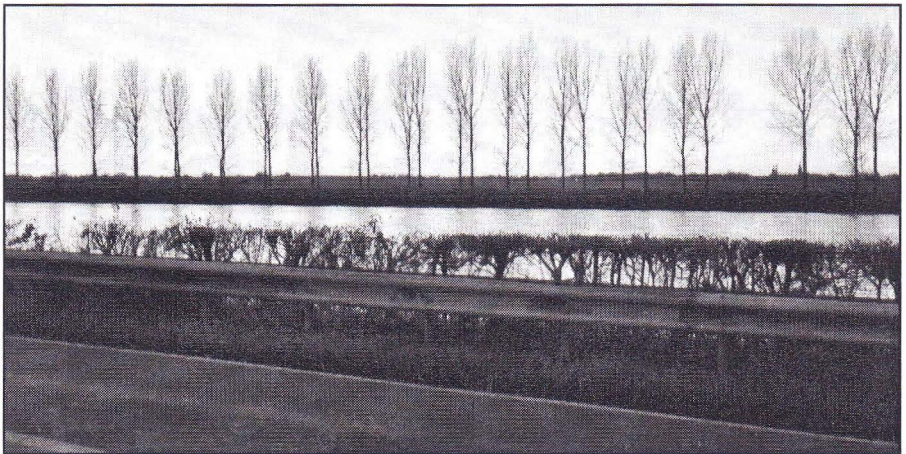
Er was veel loop- en fietsverkeer in de streek, daar de mannen en vrouwen die bij de boeren werkten af en toe naar huis moesten. Aan de Hinderdam roeide moeder Bon zelfs bij nacht en ontij heen en weer om werknemers van wasserijen over te zetten die door de Aetveldsepolder naar of van station Weesp gingen of kwamen. Het kon aardedonker zijn in de 30er en 40er jaren, dat blijkt uit haar veel geroepen vraag wanneer ze een fietslamp aan zag komen: "Fiets, heb je Aart gezien?". Aart was haar man.

Rond 1880 zag het er voor Nederhorst den Berg donker uit. De Horstermeer was nog niet droog en de plannen voor het Merwedekanaal waren vergevorderd. Het Gooi was toen heel slecht bereikbaar. De nieuwe oost-westverbindingen, de provinciale wegen, kwamen pas 60 jaar later en over water naar Amsterdam of Utrecht nam veel tijd in beslag. De trein was een oplossing, maar vóórdát je aan het station was, dát duurde wel even. De

zuidzijde van het dorp was georiënteerd op het station Loenen-Vreeland, het midden op Abcoude en het uiteinde van de Dammerweg op Weesp. Men realiseert zich dit nu niet meer zo, maar onze voorouders reisden ook heel wat af. Alleen 's avonds weer lekker thuis zitten was er niet bij. Donker was echt donker en dan moest je onderdak gevonden hebben.

De Horstermeer viel in 1882 droog en er kwam een betere, weliswaar onverharde verbinding met Ankeveen en 's-Graveland, een oostwest-verbinding. Maar de hoofdverbinding bleef noord-zuid, over of langs de Vecht, naar Utrecht en Amsterdam. Over water was reizen gerieflijker dan over land.

Het Merwedekanaal, geopend in 1892, door ouderen nog steeds de Keulsevaart genoemd, werd drukker en drukker en heet sinds 1950 het Amsterdam-Rijnkanaal. Dit toenemende scheepvaartverkeer veroorzaakte lange wachttijden bij de draaibruggen en later de ponten. De snelheid van de schepen nam eveneens toe en vaak ging het maar net goed met overzetten. Jaren van onderhandelen en schuiven met land, mensen en niet te vergeten vee, gingen vooraf aan het uiteindelijke kanaal van Amsterdam tot Tiel aan de Waal. Het enige oponthoud dat de schepen nog hebben, is het in- en uitvaren van de sluizen bij Wijk bij Duurstede.

Foto Gerard Baar

Één veerdienst is er overgebleven: een heel snel voetgangers- en fietsbootje, dat ter hoogte van Nieuwersluis en Nieuwer ter Aa de verbinding tussen de kanaaloevers onderhoudt. Sinds 13 oktober 2003 gepri-vatiseerd door Rijkswaterstaat, maar toch gratis gebleven. Ra,ra,ra.....

Tussen Nigtevecht en Nederhorst den Berg is het in 1988 weer goed gekomen. Na lang gekrakeel tussen de twee provincies kwam er een met de hand bediend pontje. Het gebruik hiervan nam zo snel toe dat het zelfs met een motortje uitgerust moest worden. Langzaam aan kwamen de contacten met een dichtbij en toch verafliggend dorp weer terug. De torens van Abcoude, het verst weg liggend, kunnen we nog steeds zien. Het enige wat wij van Abcoude horen is het prachtige geluid van treinen in de verte. Ze dienen voor mij als weerwijzer, want wanneer het lijkt alsof de treinen langs onze Blijkpolder rijden, verwacht ik binnen 36 uur regen. Ook al is het het mooiste weer van de wereld. Meestal klopt het en het klopt ook dat we nooit meer oost-west naar Abcoude kunnen komen. De afscheiding is definitief. De nieuwe grens, het Amsterdam-Rijnkanaal, zal niet meer overbrugd worden. Het blijft ver, zelfs met de auto. De dichtslibbende moderne oost-west verbindingen kunnen niet meer met de baggerbeugel uitgediept worden.

CURSUS “SCHRIJVEN VAN EEN HISTORISCH VERHAAL”

Enige verhalen van enthousiaste deelnemers aan deze cursus zijn het waard gepubliceerd te worden.

U zult die ongetwijfeld in een van de komende uitgaven van Werinon aantreffen.

CD-ROM

Door de Historische Kring Nederhorst den Berg is in samenwerking met de Historische Kring Ankeveen 's-Graveland Kortenhoef "In de Gloriosa" en het Streekarchief voor Gooi en Vechtstreek een DTB cd-rom gemaakt met daarop de klappers van de doop, trouw- en begrafenis boeken (DTB's) het oud rechtelijk archief (ORA) en akten van indemniteit.
De cd-rom is op bestelling verkrijgbaar voor € 7,— excl. verzendkosten.

<p>Ankeveen Akten van Indemniteit periode 1703-1804 Herv. Dopen 1643 – 1811 Herv. Begraven 1758 – 1788 Herv. Begraven 1700 – 1812 Herv. Begraven 1701 – 1828</p> <p><i>Blaricum</i> Akten Indemniteit periode 1743 – 1811 Rooms Katholiek Overlijden (imp – begraven + recht van successie periode 1695 – 1805</p> <p>'s – Graveland Akten Indemniteit periode 1730 – 1811 Herv. Dopen 1658 – 1812 Herv. Begraven Kerk 1698 – 1829 Herv. Begraven Kerkhof 1731 – 1829 Impost begraven + successie + hervormd begraven periode 1731 – 1811</p> <p>Hilversum Akten Indemniteit periode 1766 – 1817 Doopinschrijvingen Katholieke Hilversummers in Laren periode 1704 – 1746 en Naarden periode 1672 – 1786 Schepenrol Akten periode 1796 – 1802</p> <p><i>Kortenhoef</i> Akten Indemniteit periode 1694 – 1812 Herv. Dopen 1731 – 1811 Kath. Dopen 1809 – 1813 Herv. Begraven 1769 – 1811</p> <p>ORA (oud rechtelijk archief) Transporten hypotheke periode 1556 – 1772</p>	<p><i>Laren</i> Akten Indemniteit periode 1724 – 1811 Herv. Bergaven 1779 – 1808 RK. dopen 1704 – 1746 RK. Overlijden 1725 – 1811</p> <p>ORA Schepenrol 1674 - 1811 Schepenrol Blaricum 1796 – 1808 Transporten en hypotheke 1723 – 1731 Diverse Schepenakten periode 1703 – 1811</p> <p><i>Loosdrecht</i> Akten van Indemniteit periode 1761 – 1783</p> <p><i>Nederhorst den Berg</i> Akten van Indemniteit periode 1729 – 1811 Herv. Dopen 1639 – 1811 Herv. Begraven 1685 – 1828</p> <p>ORA Notaris Joh. Graskaas 1664 – 1710 Transporten en hypotheke periode 1757 – 1802 Schepenakten periode 1624 - 1773</p>
--	--

Systeemvereisten zijn:

PC 486DX of hoger, 8MB Ram (16 MB aanbevolen) Windows 95 of hoger, SVGA-kaart, cd-romspeler, muis.

Verder dient u in het bezit te zijn van een van de hier volgende tekstverwerkers.

Microsoft 97 (of hoger) of Corel Word Perfect 6 (of hoger) van de volgende spreadsheet programma's
Microsoft Exel 97 (of hoger) of Quatro Pro 6 (of hoger).

Overzicht van archieven en klappers betreffende Nederhorst den Berg Streekarchief voor Gooi & Vechtstreek,

Oude Enghweg 23, Hilversum, Postbus 9900, 1201GM tel. 035-6292646

Openingstijden: maandag 9.00 – 13.00 uur, dinsdag t/m vrijdag 9.00 – 17.00 uur.

